Turkish Studies - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
Volume 9/5 Spring 2014, p. 1411-1432, ANKARA-TURKEY

TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ GÖÇ ÜZERİNE ETKİSİ: KARS 29 EKİM MAHALLESİ ÖRNEĞİ*

*Yüksel KOÇAK***

ÖZET

Çalışma, Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamalarının göçe etkisi üzerinedir.

Kavramsal olarak kentsel dönüşüm, bir kentin yenilenmesi, yeniden oluşumu, soylulaştırılması/islah edilmesi şeklinde tanımlanabilir. Dünyada çoğu ülkelerdeki gibi Türkiye'de de bireylerin sağlıklı bir ortamda ve sağlıklı çevrede yaşamlarını sürdürebilmeleri için mevzuat düzenlemeleriyle bu konu yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Uygulamaların da bu doğrultuda sürdürülmeye çalışıldığı söylenebilir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının Türkiye'de, yenileme, sağlıklaştırma, soylulaştırma gibi farklı biçimlerde uygulandığı ve uygulamanın gerçekleştirileceği alanın (yerin) durumuna göre de nasıl ve hangi yöntemin seçilebileceğinin kararlaştırılacağına karar verildiği bilinmektedir.

Bir mekandan başka bir mekana toplu ya da bireysel olarak, yer değiştirme şeklinde tanımlanabilecek olan göç; iç göçler, dış göçler, isteğe bağlı olan ve olmayan göçler, emek göçleri, beyin göçleri, geçici ve sürekli göçler şeklinde sınıflandırılabilir.

Türkiye'de 1950'li yıllarda göç, sanayileşme ile birlikte kırdan kente şeklinde başlamıştır. Bu dönemde Türkiye'de bir yandan tarımda makineleşmeyle birlikte kırsal alanda işsizlik baş gösterirken, diğer yandan da kentlerde kurulan fabrikalarda iş gücüne talep doğmuş, ayrıca devlet tarafından da kentlere göç teşvik edilmiştir. Buna ilaveten özellikle 1980'lerde baş gösteren terörle birlikte de sanayi açısından nispeten gelişmemiş olan Diyarbakır, Gaziantep, Urfa gibi kentlere de göç olmuştur.

Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları, zaman zaman amaçlananın dışında farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarında amaç, halkın daha sağlıklı bir ortamda iyi bir yaşam sürmesidir. Ancak uygulamada genellikle kentsel dönüşüme tabi kentin ekonomik yapısı ve orada yaşayan insanların kültürel durumları ön plana alınmadan kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirildiğinden, bu uygulamalar başta göç sorunu olmak üzere bazı sorunları da beraberinde getirmektedir.

---

*__Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.__

** Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, El-mek: yukselkocak@yahoo.com

Çalışmada, Kars 29 Ekim Mahallesi örneğinden hareketle, kentsel dönüşüm uygulamalarının, göç, yeni gecekondu yapılaşmaları ve bazı sağlıksız koşulların ortaya çıkması gibi olumsuz sonuçlara vesile olduğu ifade edilerek, kentsel dönüşüm uygulamalarının amaca hizmet etmesi için toplumun kültürel değerlerinin ve kentin ekonomik yapısının öncelikle göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Göç, Çarpık Kentleşme

URBAN RENEWAL PROJECTS' EFFECTS ON MIGRATION IN TURKEY: THE CASE OF KARS 29 EKİM DISTRICT

ABSTRACT

The study of urban transformation projects in Turkey is on the effects of immigration.

Conceptually, the urban transformation of the city's regeneration, reformation, to gentrification/rehabilitate defined as. In Turkey, as in most countries in the world of individuals living in a healthy environment and a healthy environment to sustain these issues with legislation, regulations and practices that provide legal safeguards to be maintained in accordance with the said work.

Urban transformation projects in Turkey, renovation, rehabilitation, applied in different formats such as gentrification and the application will take place in the area (place) according to how the situation could be selected and agreed upon deciding which method is known.

From one location to another location collectively or individually, relocation, which is defined as migration, internal migration, emigration, optional and non-migration, labor migration, brain drain, temporary and permanent migration may be classified as.

In Turkey in the 1950's, migration from rural to urban form with industrialization began. On the one hand, unemployment in rural areas along with agricultural mechanization head, while on the other hand the demand for labor in the factories established in the city was born. Also at that time, migration to urban areas has been encouraged by the government. In addition to terrorism, which began in 1980, developed in conjunction with industry in terms of Diyarbakır, Gaziantep, Urfa also have been migrating to cities such as.

Urban transformation projects in Turkey, outside the intended time to time may produce different results. The purpose of urban transformation projects, the public is that it takes a good living in a healthier environment. However, in practice often subject to urban transformation the city's economic structure and cultural situation of the people living there without the forefront of urban transformation projects are carried out, these applications also poses some problems.

In this study, Kars on October 29 Quarter through the example of urban regeneration strategies, migration, new squatter settlements them to some unhealthy conditions unfolded declared to be urban

regeneration strategies aim to serve the community's cultural values and the city's economic structure primarily Consideration was emphasized.

Key Words: Urban Renewal, Migration, Unplanned urbanization

GİRİŞ

Kentin imar planına uymayan, ruhsatsız binaların yıkılıp, planlara uygun olarak yeni yerleşim alanlarının oluşturulması olarak tanımlanabilecek olan kentsel dönüşümle bireylerin daha sağlıklı bir ortamda, müreffeh bir hayat sürdürmelerinin amaçlandığı söylenebilir.

Kentsel dönüşüm, bir kentin yenilenmesi, yeniden oluşumu, soylulaştırılması/islah edilmesi gibi farklı amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda hemen hemen her ülke gibi Türkiye'de de bireylerin sağlıklı bir ortamda ve sağlıklı çevrede yaşamlarını sürdürebilmeleri için başta Anayasa olmak üzere birtakım yasal düzenlemelerle bu konu yasal güvenceye kavuşturulmuş ve uygulamaların da bu doğrultuda sürdürülmeye çalışıldığı görülmektedir.

Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları, yenileme, sağlıklaştırma, soylulaştırma gibi farklı biçimlerde uygulanmakta ve uygulamanın gerçekleştirileceği alanın (yerin) durumuna göre de nasıl ve hangi yöntemin seçilebileceği kararlaştırılabilmektedir.

Bir yerden başka bir yere toplu halde ya da bireysel olarak, yer değiştirme şeklinde tanımlanabilecek olan göç; iç göçler, dış göçler, isteğe bağlı olan ve olmayan göçler, emek göçleri, beyin göçleri, geçici ve sürekli göçler şeklinde farklı kategorilere ayrılabilir.

Türkiye'de göç, özellikle 1950'li yıllarda sanayileşme ile kırdan kente şeklinde başlamıştır. Bir yandan tarımda makineleşmeyle birlikte kırsal alanda işsizlik baş gösterirken, diğer yandan da kentlerde kurulan fabrikalarda iş gücüne talep doğmuştur. Ayrıca o dönemde devlet tarafından da kentlere göç teşvik edilmiştir. Buna ilaveten özellikle 1980'lerde baş gösteren terörle birlikte de sanayi açısından gelişmemiş olan Diyarbakır, Gaziantep, Urfa gibi kentlere de göç olmuştur.

Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları, zaman zaman amaçlananın dışında farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Bunun temel nedeni olarak kentsel dönüşüm uygulamasına tabi kentin özellikleri ve kültürel dokusu düşünülmeden gerçekleştirilen uygulamalardır. Bu tür uygulamalar, başta göç olmak üzere farklı sorunları da beraberinde getirmektedir.

Çalışmada Kars 29 Ekim Mahallesi örnek olarak irdelenmiştir. Kars'ta Kaleiçi, Sukapı ve Bayrampaşa Mahalleleri kentsel dönüşüm programı çerçevesinde boşaltılarak yeni inşa edilen yerleşim alanına yerleştirilmeleri planlanmıştır. Ancak bu Mahallelerin sakinlerinden bazıları, yeni kurulmuş olan 29 Ekim Mahallesine taşınmak yerine, çiftçilikle uğraştıklarından dolayı köylere göç etmiş, bazıları yeni evlerini satarak kent merkezinde başka ev satın alma yoluna gitmiş (inşa edilen bu binalar 6 km şehir dışında olduğu için), bazıları da evlerini satarak ya da kentsel dönüşüm esnasında eski evlerinin paralarını alarak İstanbul, Bursa, İzmit gibi farklı kentlere göç etmişlerdir. Resmi verilere dayanmamakla birlikte kentsel dönüşüme tabi mahallelerdeki insanların yaklaşık yarısına yakını 29 Ekim Mahallesine gitmemiştir. Dolayısıyla söz konusu kentsel dönüşümle, başka birtakım sorunlar yanında Kars için en büyük sorunlardan biri olan göç olgusuna adeta davetiye çıkarıldığı söylenebilir.

1.KENTSEL DÖNÜŞÜM

1.1.Kentsel Dönüşümün Anlamı, Kapsamı ve Amacı

Kelime olarak, kentsel kelimesi; "kent özellikleri taşıyan, kentle ilgili olan", dönüşüm kelimesi ise; "olduğundan başka biçime ya da duruma girme, değişme" (Püsküllüoğlu, 1995; 934 ve 496), "Kentsel Dönüşüm" kavramsal olarak ise; "Kentin imar planına uymayan, ruhsatsız binaların yıkılıp, planlara uygun toplu yerleşim alanlarının oluşturulması" şeklinde tanımlanmaktadır (Genel Türkçe Sözlük, tdk.gov.tr).

Bir başka tanımlamada kentsel dönüşüm; kentsel bozulma süreçlerinin daha iyi anlaşılması ihtiyacından doğan ve gerçekleştirilecek dönüşümle elde edilecek sonuçların üzerinde bir uzlaşma olarak değerlendirilmektedir (Şişman ve Kibaroğlu, 2009: 1).

Aslında kentsel dönüşüm, bir kentin yenilenmesi, yeniden oluşumu, soylulaştırılması/islah edilmesi gibi çeşitli anlamlar içermektedir (Genç, 2003: 414-416). Bu bağlamda yenilenme anlamında kentsel dönüşüm, çeşitli nedenlerle çöküntüye uğramış kent bölümlerinin yıkılarak yeniden inşası, yeniden oluşum anlamında kentsel dönüşüm, tümüyle bozulmuş tahrip olmuş kent alanlarının yeniden inşası ve sağlıklı hale getirilmesi, soylulaştırma anlamında kentsel dönüşüm ise, sosyo-kültürel açıdan bozulmuş, çöküntüye uğramış ve fiziksel çevresi de bozulmakta olan kentsel mekanların ve özellikle de tarihi dokuya sahip alanlardaki sosyal yapıların islahı gibi çeşitli anlamları içermektedir (Genç, 2009: 414-416).

2012 yıl ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun'da (md.1), Kanunun çıkarılma amacının, afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenileme olduğu beyan edilmektedir. Kanunun 2. maddesinde de, kentsel dönüşümün uygulanacağı alanların belirlenmesi ile ilgili bazı tanımlamalar yapılmıştır. Bu bağlamda, "rezerv yapı alanı"; yeni yerleşim alanı, "riskli alan"; zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan alan, "riskli yapı"; riskli alan içinde veya dışında olup ekonomik ömrünü tamamlamış olan ya da yıkılma veya ağır hasar görme riski taşıdığı ilmî ve teknik verilere dayanılarak tespit edilen yapı olarak tanımlanmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının hangi bölgelerde nasıl yapılacağının tespitinde bu tanımlamalardan yararlanılacağı ya da yararlanılmasının beklenmesi düşünülebilir.

1.2.Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Nedenleri

Kentsel dönüşüm uygulamalarının nedenleri arasında; eski kent merkezlerinin çöküşünü önlemek, konut sıkıntılarının önüne geçmek, kentin kendi gelişim çizgisi doğrultusunda hareket etmek, gibi nedenler sıralanabilir.

Kentsel dönüşüm uygulama biçimleri, aynı zamanda kentsel dönüşüme neden olan unsurlar olarak da değerlendirilebilir. O halde kentsel dönüşüm uygulama biçimlerinden biri yenilemedir. Sözlükte yenileme; eskisinin yerine yenisini koymak, yeni duruma getirmek (püsküllüoğlu, 1995: 1638) olarak tanımlanmaktadır. Köhne hale gelmiş yıkılmaya, yok olmaya yüz tutmuş kentsel mekanların, yaşanabilir sağlıklı mekanlar haline getirilmesi kentsel dönüşüm uygulamalarının nedenlerinden biri olarak düşünülebilir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının bir diğer nedeni ise, korumadır. Özellikle tarihi dokuya sahip alanların tahribini ve talanını önlemek, eski haline döndürmek için de kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilebilir. Günümüzde gerek dünyada gerekse Türkiye'de, özellikle bazı kentsel mekanlar insanlığın ortak tarihi mirası olarak kabul edilmekte, buraların korunması için büyük gayretler sarfedilmektedir. Bu tür tarihi mekanların ayrıca turizm bakımından da önem

arzetmesi, insanların bu bağlamda her geçen gün daha da bilinçlenmelerine, kendi bölgelerindeki tarihi mekanların korunması hususunda daha hassas davranmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla, tarihi mekanların korunması ve eski hallerine kavuşturulması maksadıyla da kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilebilmektedir. Tarihi mekanların korunması bazen, orada yaşayanlara yeni yerleşim yeri açma şeklinde gerçekleştirilirken, bazen de insanlar mevcut yerlerinde muhafaza edilerek, tarihi mekanlar koruma altına alınabilmektedir.

Sağlıklaştırma ya da yukarıda da ifade edildiği şekliyle soylulaştırma da kentsel dönüşüm uygulamalarının nedenlerinden biridir. Bilindiği üzere kentsel dönüşüm uygulamalarının yapıldığı yerlerde, nispeten kötü işlerde çalışan, suç işlemeye meyilli ve eğitim düzeyleri düşük insanlar yaşamaktadır. Ayrıca bu bölgeler yaşam koşulları açısından da kötü olan yerleşim yerleridir (Nolan and Smith, 2010: 25). Bu bölgelere yönelik kentsel dönüşüm uygulamalarında bölgenin fiziksel olarak daha sağlıklı hale getirilmesi ve orada yaşayan insanların yaşam kalitelerinin artırılması için okul, hastane, park vs. gibi ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tesislerin yapılması amacıyla da kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilebilir.

Bunların dışında kentsel dönüşüm uygulamalarının nedenleri arasında; kentlerin içerisinde yerleşim yeri olmaya müsait boş mekanların yerleşim yerleri haline getirilmesi, yeniden cadde sokak düzenlemelerinin yapılması, ekonomik değerinin değişmesi nedeniyle herhangi bir bölgedeki yapılaşma anlayışının değiştirilmesi (örneğin daha önce iki, üç katlı binaların yerine daha yüksek katlı binaların yapımı gibi), özellikle göç veren bölgelerde sanayinin teşviki ve kamu yatırımlarının artırılmasıyla göçün önlenmesi veya tersine göç sağlamak yoluyla o bölgelerin yeniden canlandırılmasının sağlanması gibi birçok neden sıralanabilir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının nedenleri; insanın daha müreffeh hayat sürmesi daha insanca yaşayabilmesi için, kente yönelik fiziksel, kültürel ve ekonomik tabanlı, yenileme, koruma, geliştirme ve düzenleme faaliyetlerinin tümü olarak da özetlenebilir.

1.3.Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kısa Tarihi

Kentler, genellikle ikamet ve üretim amacıyla insanların birbirlerine yakın topluluk halinde yaşadıkları mekanlar olarak görülmektedir. Bu bağlamda kentlerde oturanlar, tarımsal faaliyetlerde bulunmak yerine, kırsal nüfusa mal ve hizmet üreterek karşılığında yiyecek ve diğer ihtiyaçlarını gidermektedirler. Bunun için de çiftçilerin göçebe hayat yerine yerleşik hayata geçerek şehirde oturanlar için fazladan yiyecek ve diğer ürünleri üretmeleri gerekmiştir. Bunun bir sonucu olarak yapılan araştırmalarda, dünyada en eski şehirlerin etrafında tarımsal alanlara rastlanmaktadır. Kent araştırmacıları da araştırmalarında, kentsel büyümeyi ve kent hayatının taşra ve kırsal alandan nasıl farklı olduğunu göstermek için çaba harcamışlardır (Thorns, 2004: 13). Bu araştırmalar zamana ve mekana göre ilk kentlerin kuruluşundan günümüze kadar birçok farklı bakımlardan yapılmış ve hala da devam etmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları ilk olarak Avrupa'da kentlerin hızlı büyümesi sonucu bazı bölgelerin yıkılarak yerlerine yenilerinin yapımı şeklinde gerçekleşmiştir. Özellikle sanayinin gelişmesi ve tarımda makineleşme, kırsal alanda işsizliğin artmasına neden olmuştur. Aynı zamanda kentlerde ortaya çıkan işgücü talebi ile birlikte kentler birçok bakımdan çekici hale gelmiştir. Ancak kentlere göç edenler hayatlarını, çoğunlukla kötü koşullarda sürdürmeye çalışmışlardır. Çalışmak için kentlere göç eden işçilerin iç karartan kötü yaşam koşulları bazı düşünürleri konunun çözümüne yönelik araştırmaya sevk etmiştir. Dünyanın farklı yerlerinde politik olarak konuya farklı yaklaşılması, bu konunun çözümüne yönelik atılan adımların da farklılaşmasına neden olmuştur (Şişman ve Kibaroğlu, 2009: 2-3).

Türkiye'de kentleşme ve kentlere göçün ve buna bağlı sorunların ortaya çıkışı 1950'lere dayandırılabilir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni kurulmuş olan Cumhuriyet, o dönemin gündemini

şekillendirmiş, daha çok Cumhuriyet ve Ulus anlayışının inşası, toplumsal, siyasal, kültürel reformlar ülke gündemini meşgul etmiştir. 1946 yılında çok partili hayata geçilmesi, 1950'de Demokrat Parti'nin iktidar olması ve ABD ile yakın ilişkiler ve Marshal yardımı, 1950 1960 yılları arasında ekonominin canlanmasına neden olmuştur. Özellikle tarımda giderek makineleşmenin yaygınlaşması kırsal kesimde işsizliğin artmasını da beraberinde getirmiştir. Ulaşım ve haberleşme teknolojisindeki gelişmelerin de etkisiyle bu dönemde kentlere hızlı bir göç akımı başlamıştır. Söz konusu dönemde kentsel nüfus %26'ların üzerine çıkmıştır (Gül vd., 2008: 357).

1980'lere kadar Türkiye'de kente göç inişli çıkışlı şekilde devam etmiştir. Ancak özellikle 1980'lerden sonra İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlere hızlı bir şekilde göç olmuştur. 1990-2007 yılları arasında ise göçün sebepleri arasına bir de terör eklenmiştir. Daha önce çoğunlukla iş bulma amacıyla büyük kentlere yönelik göç olurken bu tarihlerde artık terör nedeniyle de bahsi geçen kentlerin yanında Gaziantep, Diyarbakır, Van ve Urfa gibi şehirler göç almaya başlamıştır (Gül vd., 2008: 357-358). Gerek işsizlik gerekse diğer kaygılarla yurtlarını terk ederek kentlere yerleşen insanların barınma sorunları ortaya çıkmış ve bu sorunu insanlar kendi yöntemleriyle çözmeye çalışmışlardır. Böylece kentlerin etrafında kamuya ait arazilerde gecekondu binalar hızla çoğalmaya başlamıştır.

Gecekondu mahallelerinde yaşayan insanlar genellikle kötü ve gelir düzeyi düşük işlerde çalışmaktadırlar. Aynı zamanda bu bölgelerde yaşayan insanların eğitim seviyeleri de düşüktür (Nolan and Smith, 2010: 25). Bu insanlar çoğunlukla yörelerine ait kültürel değerler ile kent hayatı arasında bir kültür karmaşası yaşamaktadırlar.

Zaman zaman Hükümetler, gecekondu bölgelerinin fiziksel yapılarının düzeltilmesi, islah edilmesi, daha yaşanabilir hale getirilmesi ve aynı zamanda bölgede yaşayan insanların kent kültürüne uyumu için bazı tedbirler almaktadırlar. Bazen de bu bölgelerin ekonomik değerinin artması bölgeye yönelik alınan kararlarda etkili olmaktadır. Ayrıca kentlerdeki tarihi ve kültürel varlıkların tahribinin önlenmesi ve islahı da söz konusu tedbirlerin alınmasındaki etmenler arasında sayılabilir. Bu ve benzeri denelerden dolayı kentsel dönüşüm projeleri yürütülmekte ve bu doğrultuda bazı yasal düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Aşağıda bu yasal düzenlemelere kısaca yer verilmiştir.

1.3.Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Yasal Dayanakları

Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları, başta anayasa ve uluslararası antlaşmalar olmak üzere birçok yasal mevzuata dayanmaktadır. Şöyle ki, Anayasanın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu belirtildikten sonra, çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirlenmesini önlemenin devletin ve vatandaşların ödevi olduğuna yer verilmiştir. Anayasanın bu maddesinden de anlaşıldığı şekliyle, sağlıklı bir çevre için kentsel dönüşüm devletin ve vatandaşın ödevleri arasındadır.

Yine Anayasanın Konut hakkını düzenleyen 57. maddesinde de, devletin, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alacağı, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekleyeceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla devlet kentsel dönüşüm uygulamalarıyla aynı zamanda vatandaşların konut ihtiyaçlarını karşılayarak Anayasanın öngördüğü bu görevi yerine getirmiş olmaktadır.

Anayasanın 56 ve 57. maddelerindeki sağlıklı çevrenin oluşturulması ve konut hakkıyla ilgili bu düzenlemeler, kentsel dönüşüm uygulamalarının Anayasal temelini teşkil etmektedir. Ayrıca yukarıda da ifade edildiği gibi kentsel dönüşüm uygulamalarının yapıldığı yerler çoğunlukla eğitim düzeyleri düşük insanların yaşadığı yerlerdir. Kentsel dönüşümle bu bölgelere daha iyi eğitim için gerekli okulların ve altyapı tesislerinin yapılacağı da düşünülünce, kentsel dönüşümle devlet, vatandaşına bu anlamda da bir eşitlik sağlamış olur.

Anayasanın 90. Maddesinde, usulüne göre yürürlüğe girmiş olan uluslararası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu yani bunların devlet tarafından doğrudan iç hukuk kuralı gibi uygulanacağı ifade edilmektedir (Koçak, 2014: 31-52). Dolayısıyla çevrenin korunması, sağlıklı bir ortamda yaşama hakkı gibi düzenlemeler içeren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Kiyoto protokolü gibi uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülükler de kentsel dönüşüm uygulamalarıyla birlikte yerine getirilmiş olmaktadır.

3194 sayılı İmar Kanununda, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlendiği beyan edilmektedir. Kanunun bütünü irdelendiğinde, kentlerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi için yapılaşmanın kural ve kaidelere bağlandığı görülmektedir.

2981sayılı imar ve gecekondu mevzuatına aykırı yapılara uygulanacak işlemleri düzenleyen kanunun da amacı yukarıdakilerle benzerlik göstermektedir. Kanunun amaç ve kapsamını düzenleyen 1 ve 2. maddelerinde, Kanunun amacının; imar ve gecekondu mevzuatına aykırı olarak inşa edilmiş ve inşa halindeki bütün yapılar hakkında uygulanacak işlemleri düzenlemek ve bu işlemlere dair müracaat, tespit, değerlendirme, uygulama ve duyuru esaslarını ve ilgili diğer hususları belirlemek olduğu beyan edilmektedir.

5104 sayılı kuzey Ankara girişi kentsel dönüşüm projesi kanunu da benzer amacı ve özellikleri taşımaktadır. Kanunun amacını düzenleyen ilk maddesinde, kuzey Ankara girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesinin amaçlandığına yer verilmiştir. Kanunun diğer maddelerinde de bu doğrultudaki esaslara yer verildiği görülmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi kentsel dönüşümün nedenlerinden biri de yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır. Bu doğrultuda 5366 sayılı Kanun düzenlenmiştir. Kanunun amaç ve kapsamını düzenleyen birinci maddesinde, Bu Kanunun amacının, büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanlarının oluşturulması, tabiî afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması şeklinde beyan edilmiştir. Dolayısıyla tarihi ve kültürel varlıkların korunması ve yenilenmesinde yerel yönetimlerin yetkilendirildiği anlaşılmaktadır. Bu Kanun, yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespiti, teknik altyapı ve yapısal standartlarının belirlenmesi, projelerinin oluşturulması, uygulama, örgütlenme, yönetim, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin usûl ve esasların belirlenmesini kapsamaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanununun 73. maddesinde de belediyelerin kentsel dönüşüm uygulamalarını ne şekilde gerçekleştireceğine ilişkin esas ve usullere yer verilmiştir. Kanuna göre (md.75) "Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir…". Aynı maddenin devamında da gerek belediyelerin gerekse Büyükşehir belediyelerinin kentsel dönüşüm uygulamalarını ne şekilde gerçekleştireceklerine yer verilmiştir.

Kentsel dönüşüme ilişkin bir diğer kanun da 6306 sayılı, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanundur. Bu Kanunun amacını düzenleyen birinci maddesinde; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşam çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esaslara yer verilmiştir.

Bilindiği gibi Türkiye, deprem riski yüksek bir ülkedir. Belirli tarihlerde ülkenin çeşitli yerlerinde depremler olmuş, binlerce insan hayatını kaybetmiş ve milyarlarca mali zarar doğmuştur. Bunun yanında başta Karadeniz bölgesi olmak üzere yine birçok yerde yağmur dolayısıyla toprak kayması (heyelan) gibi doğal afetler söz konusu olmaktadır. Türkiye bu bağlamda bazı yasal düzenlemeler yaparak gerek deprem gerekse diğer doğal afetlere karşı önlem almaya çalışmaktadır.

Özellikle 1997 depremi sonrasında Türkiye'de büyük can ve mal kaybı gerçekleşmiştir. Bu kayıplar gerek devlet gerekse halk nezdinde depremin ve deprem riskine karşı önlem almanın ne denli önemli olduğunu açıkça göstermiştir. Bahsi geçen bu deprem sonrasında basın ve yayın yoluyla halk depreme karşı bilinçlendirilmeye çalışılmış, özellikle söz konusu depremin Marmara Bölgesinde gerçekleşmiş olması ve Türkiye'de göç nedeniyle bu bölgede hemen hemen her bölge vatandaşlarının akrabalarının bulunması konuya duyarlılığı bir kat daha artırmıştır. Bunun bir uzantısı olarak, ülke yönetiminde söz sahibi olanlar, depremle ilgili daha ciddi düzenlemeler yapmaya başlamışlardır. Başta Bursa, İstanbul, Adapazarı, İzmit olmak üzere hemen hemen Türkiye'de bütün şehirlerde kentsel dönüşüm kapsamında yenileme faaliyetlerine hız verilmiştir. Ayrıca konut yapımıyla ilgili olarak da deprem yönetmeliği çerçevesinde yerel yönetimler tarafından sıkı kontroller gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla günümüzde artık depreme dayanıklı binaların inşası için gayret sarfedildiği, hem devlet hem yerel yönetimler hem de vatandaşların konuya daha hassas davrandıkları söylenebilir.

2.GÖÇ

2.1.Kavramsal Olarak Göç

Göç, aslında insanlık tarihi ile eş değer bir olgudur. İnsanlar henüz yerleşik hayata geçmeden önce zaten göçebe bir hayat sürdürmekteydiler. Göç kavramı farklı bilim insanları tarafından ilgi alanlarına göre farklı açılardan tanımlanmaktadır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde Göç, "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" şeklinde tanımlanmaktadır.

Parlak yaptığı tanımlamada sürekliliğe vurgu yaparak, göç olgusunu, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine sürekli yerleşmek niyetiyle gitmek şeklinde tanımlamaktadır (Parlak, 2011: 275).

Giddens göçü, kötü yaşam koşullarında gelir adaletinin olmadığı ülkelerden (yerlerden) yaşam standardının daha yüksek ve gelir adaletinin nispeten daha iyi olduğu ülkelere gitme olarak değerlendirmektedir (Giddens, 2008: 528-575).

Lucas da, yapmış olduğu göç tanımlamasında yine göçün ekonomik kaynaklı olduğuna vurgu yaparak, kırsal alanlarda iş bulamayan kişilerin daha kolay iş imkanına sahip olabilecekleri yerlere (ülkelere) göç ettiklerini ifade etmektedir (Lucas, 2007: 100).

Göçün daha çok ekonomik temelli bir yaklaşımla tanımlandığı dikkat çekmektedir. Bu da göç olgusunun en önemli nedeninin ekonomi olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak göçü sadece ekonomik kaynaklı bir yer değiştirme olarak tanımlamanın göç olgusunu tam olarak karşıladığı

söylenemez. Nitekim yapılan başka tanımlamalarda göçün diğer yönlerine de vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir.

Örneğin Arsenault ve diğerleri göçe ilişkin değerlendirmelerinde, göçün nedenlerini; ekonomik, siyasi, sosyal ve çevresel nedenler olarak sıraladıktan sonra, çoğunlukla bu nedenlerden birkaçının göçe birlikte neden olduğunu ifade etmektedirler (Arsenault ve diğerleri, 2011: 6).

Özyakışır da göçe ilişkin yaptığı değerlendirmede, göçün temelde ekonomik kaynaklı bir olgu olmansa karşın, politik, sosyal, ailevi, dinsel ve çevresel etkilerin de göç üzerinde önemli belirleyiciler olduğunu ifade etmektedir (Özyakışır, 2013: 5-25).

Gümüş ve diğerleri yaptıkları çalışmada tersine göçten bahsederek göçü, bir idari sınırı geçerek ikamet ettiği yeri devamlı veya uzun süreli olarak değiştirmek şeklinde tanımladıktan sonra, bu değişimin küresel boyutta (kıtalararası ve uluslararası) olabileceğine ve ayrıca son zamanlarda yavaş yavaş kentten kırsala doğru yer değiştirmenin de bu kapsamda değerlendirileceğine vurgu yapmışlardır (Gümüş, İlhan, Gülersoy, 2013: 234).

Göçün tanımına ilişkin farklı yaklaşımlar olsa da göç, genel bir tanımlama ile bir yerden başka bir yere hareketi anlatan bir ifadedir. Daha geniş bir yaklaşımla göç, herhangi bir nedenle, bir yerden başka bir yere geçici ya da sürekli olarak gitme, yer değiştirme şeklinde tanımlanabilir.

2.2.Göç Nedenleri

Göç nedenleri her toplumda zamana ve mekana, toplumsal yapıya, kültürel değerlere göre değişebilmektedir. Bunun içindir ki, bütün dünyada geçerli olan genel bir göç nedeni sıralamak mümkün değildir. Örneğin Singh ve diğerleri tarafından 1981-2001 yıllarını kapsayan bir çalışmada göçün nedenlerini sırasıyla, işsizlik, evlilik, sosyal nedenler ve eğitim şeklinde sıralamışlardır (Singh, Yadav ve Smarandache, 2008:3).

Göçün nedenleri irdelenirken çoğunlukla araştırmanın yapıldığı ülke temelinde bir sıralama yapma gayreti içine girilmektedir. Bu çalışmada da göç nedenleri Türkiye temelinde sıralanmaya çalışılmıştır.

Genel olarak göçler farklı kategorilerde değerlendirilmektedir (Kaygalak, 2009: 11-12). Bunlar; İlkel göçler, insanların göçebe olarak yaşadıkları yiyecek bulmak, ekolojik ve doğa olaylarından korunmak için sürekli hareket halinde, bir yerden başka bir yere gitme eylemini ifade etmektedir. Bir diğeri zoraki ya da zorlayıcı göçlerdir. Bunun nedeni olarak da, insanların bireysel olarak ya da toplumsal olarak bir yerden başka bir yere gitmelerinin zorlanması ya da kendilerini gitmek zorunda hissetmeleri neticesinde mekan değiştirmeleridir. Bir üçüncüsü ise, serbest göçlerdir. Bu durum da kişi ya da toplulukların herhangi bir baskı ya da zorunluluk hissi içinde olmadan kendiliklerinden mekan değiştirmeleri durumudur.

Göç olgusu genel olarak irdelendiğinde, göçlerin büyük çoğunlukla kırdan kente, küçük kentlerden büyük kentlere, ekonomik olarak gelişmemiş kentlerden gelişmiş kentlere nüfus hareketi şeklinde gerçekleştiği söylenebilir. Göçün bu şekilde bir seyir izlemesinde, büyük kentlerin çekiciliğinin, köy ya da kırsalın iticiliğinin büyük etkisi vardır. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi, son zamanlarda kentlerden kırsala doğru göçün olduğu da beyan edilmektedir (Gümüş, İlhan, Gülersoy, 2013: 234).

Gümüş ve diğerlerinin beyan ettiği kentten kırsala doğru göçün sebepleri arasında; mali durumu iyi olan kentlilerin daha müreffeh bir hayat geçirmeleri maksadıyla kentin çevresindeki kırsal alanlarda yaşamayı tercih etmelerinin yanında, özellikle büyük kentlere göç edenlerin emekli olduktan sonra memleketlerine dönme ya da memleketlerinde mevsimlik olarak yaşama arzularından kaynaklandığı söylenebilir.

Kırsal kesimde yaşayan insanlar, daha iyi eğitim, iş olanakları, kültürel faaliyetler gibi ketteki çekici unsurların etkisiyle kendi yaşam alanlarını terk ederek bu imkanlara daha kolay erişebilecekleri büyük kentlere gitmektedirler. Bazen bu göç, sadece amaca ulaşma süresi ile sınırlıyken, (örneğin eğitim için göç etmiş biri eğitimini tamamladıktan sonra kendi memleketine dönmesi), bazen de (çoğunlukla) göç, süreklilik arzetmektedir. Yani insanlar bir daha geri dönmemek üzere yaşadıkları yerleri terk ederek büyük kentlere yerleşmektedirler.

Türkiye'de göç olgusu sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle hız kazanmıştır (Koçak ve Terzi, 2012: 164). Türkiye'de insanlar büyük oranda kırsal alanda hayvancılık ve tarımla uğraşmaktaydılar. Sanayileşmenin başlaması ve tarımda makineleşmenin olması kırsal kesimde işsizliğin baş göstermesine neden olmuştur. Buna paralel olarak kentlerde işgücüne talebin artması, ulaşımın kolaylaşması, iletişim araçlarının gelişmesi gibi nedenler, kentlerin cazibesini artırmış ve insanlar büyük oranda kentlere akın etmeye başlamışlardır (Güreşçi, 2011: 128). Türkiye'de gerçekleşen özellikle Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz Bölgelerinden, Ege ve Marmara Bölgelerine olan göç, bu bölgelerdeki (göç alan) kentlerde altyapı, konut, okul, hastane gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Göç alan kentlerde aynı hızda kamusal hizmetlerin sunumu artırılamadığından hem yerleşik halk hem de göçle büyük kentlere gelenler bazı sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardır.

Türkiye'de göçün nedenlerinden bir diğeri ise, özellikle 1980'lerden itibaren başlayan terör olgusudur. Bu sebebe dayalı göçler, bazen terörün önlenmesi maksadıyla bazı bölgelerdeki insanların devlet tarafından daha güvenli yerlere taşınması, bazen de terör ortamından uzaklaşmak için bireylerin kendiliklerinden daha güvende yaşayabilecekleri kentlere göç etmeleri şeklinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'de ilk zamanlarda göç bir sorun olarak algılanmamış hatta gelişmenin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Ancak göçle birlikte kentlerde ortaya çıkan ekonomik ve sosyal problemler göçün bir sorun olarak kabul edilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda son zamanlarda göçün önlenmesi için devlet tarafından birçok tedbire başvurulduğu söylenebilir. Bunlar arasında yatırımcıların göç veren bölgelerde yatırım yapmaları için bazı teşviklerin uygulanması, göç veren bölgelerde okul, üniversite, hastane gibi halkın temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik altyapı hizmetlerinin götürülmesi, kırsalda üretilen malların pazara ulaştırılması için birtakım kolaylıkların sağlanması gibi hususlar sıralanabilir.

2.3.Göç Çeşitleri

Göç, çeşitleri bakımından aslında bütün dünyada benzerlikler gösteren bir olgudur. Ancak bu çalışmadaki göç çeşitleri Türkiye özelinde bir sınıflandırmaya tabi tutularak irdelenmiştir. Göç çeşitleri denince temelde iç ve dış göçler şeklinde bir sınıflandırma yapmak mümkündür. Gerek iç gerekse dış göçler de kendi aralarında bazı sınıflandırmalara tabi tutulabilir. Bu sınıflandırmalara aşağıda çalışma kapsamının müsaade ettiği ölçüde değinilmiştir.

2.3.1.İç Göçler

İç göç temelde ülke içinde yer değiştirme durumudur. Her ne kadar şehir, kasaba ve bölge anlamında değerlendirildiğinde ilgili yerleşim yerlerinde nüfus artışı ve azalışı gibi bir durum ortaya çıksa da ülke geneli düşünüldüğünde, iç göçe bağlı bir nüfus artışı ya da azalışından söz etmek mümkün değildir.

Türkiye'de iç göçler, yukarıda da ifade edildiği gibi özellikle 1950'lerden itibaren hızlanmaya başlamış olan bir olgudur. Sanayileşmeyle birlikte tarımda makineleşmenin yaygınlaşması, kırsal alanda işsizliğe neden olmuş ve kırdan kente bir göç olgusu yaşanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye'de iç göçleri, genel olarak

ülkenin gelişmiş kentlerine ve bölgelerine doğru bir nüfus yönelimi olarak değerlendirmek mümkündür (Özer, 2004: 24). Ancak bunun bir istisnası olarak, özellikle 1980'lerle birlikte terör olaylarının yoğunluk kazanması, Diyarbakır, Van ve Urfa gibi nispeten gelişmemiş kentlerin de göçe maruz kalmalarına neden olmuştur.

İç göçleri de kendi içerisinde; Sürekli göçler, mevsimlik göçler, Emek Göçleri, Zorunlu Göçler, Gönüllü Göçler olarak sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırmalar farklı açılardan farklı şekillerde sınıflandırılabilmekle birlikte bu çalışmada, sınıflandırmaların kategorisinden çok, iç göç türlerine değinilmesi amaçlandığından herhangi bir kategori ayrımı yapılmadan sayma yoluna gidilmiştir.

2.3.1.1.Sürekli Göçeler

Sürekli göç, bireysel olarak ya da toplu halde insanların yaşadıkları yerden başka bir yere temelli yerleşmek maksadıyla göç etmeleri olarak tanımlanabilir. Sürekli göçler göç edenlerin, daha iyi bir yaşam için kendi istekleriyle olabileceği gibi, devletin ya da bazı yerel güçlerin (terör korkusu, doğal afetler, bölgede istenmeme, kan davası vb.) etkisiyle gerçekleşmesi de mümkündür.

2.3.1.2.Mevsimlik Göçler

Mevsimlik göç, bireysel olarak ya da gruplar halinde insanların geçici olarak bir yerden başka bir yere gitmeleri olarak tanımlanabilir. Mevsimlik göçlerde her şeyden önce göç edenlerin gittikleri yerlerde temelli olarak yerleşme gibi bir niyetleri yoktur. Karadeniz Bölgesine fındık, Çukurova Bölgesine pamuk hasadı için diğer bölgelerden gelen mevsimlik işçiler bu göç tipinin en bariz örneklerini oluşturmaktadır. Bunun yanında özellikle yaz mevsimi kendi memleketlerinde tarımsal faaliyetlerde bulunup diğer mevsimlerde özellikle Marmara ve Ege Bölgelerindeki şehirlere çalışmak için giden bireyler de bu kategoride değerlendirilebilir.

Mevsimlik göç, özü itibarıyla göç olgusunun zaman bakımından değerlendirilmesini ifade eden bir sınıflandırmadır (Sağlam, 2006: 34). İçerik bakımından değerlendirildiğinde mevsimlik işçi aslında emek göçü ya da zorunlu veya isteğe bağlı göç kategorisinde de değerlendirilebilir.

2.3.1.3.Emek Göçleri

Emek göçü, özü itibarıyla mevsimlik göçlere benzemektedir. Çoğunlukla tayin yoluyla ya da işçi olarak çalışmak maksadıyla bireylerin bir yerden başka bir yere göç etmesidir. Bu sınıfta, yukarıda mevsimlik işçi kategorisinde sayılan geçici olarak göç edenler sayılabileceği gibi, tayin ya da iş bulmak için sürekli olarak yerleşmek maksadıyla göç edenler de sayılabilir. Dolayısıyla emek göçü, geçici olabileceği gibi süreklilik de arz edebilir.

2.3.1.4.Zorunlu Göçler

Zorunlu göç, insanların bireysel olarak ya da topluluklar halinde bir yerden başka bir yere istemleri dışında göç ettirilmesidir. Bu zorunluluk bazen iskan politikaları, doğal afetler, terör sorunu, yerel huzurun sağlanması gibi nedenlerle devlet eliyle yaptırılabileceği gibi, yine terör, kan davası, doğal afet, işsizlik gibi nedenlerle insanlar bizzat kendileri yerleşim yerlerini terk etmek durumunda da kalabilirler.

Türkiye'de her geçen gün enerji ihtiyacının artması ve sulu tarım faaliyetinin yaygınlaştırılması, birçok bölgede hidro-elektrik santrallerinin (HES) yapımını adeta bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu bağlamda HES'lere su tutulması, birçok yerleşim yerinin zorunlu olarak boşaltılmasını gerektirmiş ve bu durum o bölgelerde zorunlu göçü de beraberinde getirmiştir.

2.3.1.5.Gönüllü Göçler

İnsanların bireysel olarak ya da topluluklar halinde daha iyi bir yaşam için herhangi bir dış baskıya maruz kalmaksızın kendi iradeleriyle bir yerden başka bir yere gitmeleri şeklinde tanımlanabilir. Bu göç tipi de bazen süreklilik arz edebileceği gibi bazen de geçici olabilir.

2.3.2.Dış Göçler

Dış göç, insanların bir ülkeden başka bir ülkeye geçici ya da sürekli olarak bireysel ya da toplu bir şekilde yer değiştirmesidir. Bu göç tipinde farklı sebeplere dayalı olarak insanların ülke değiştirmeleri söz konusudur. Bu tip göçler çoğunlukla ülkeler arasında yapılan siyasi ya da ekonomik anlaşmalar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Örneğin Türkiye'nin Yunanistan'la yaptığı anlaşma çerçevesinde gerçekleştirdiği nüfus mübadelesi ve Almanya ile gerçekleştirdiği Türkiye'den Almanya'ya işçilerin gitmesini sağlayan anlaşma bunların en bariz örneklerindendir. Bu göç tipi de farklı açılardan farklı şekillerde sınıflandırılabilir ancak bu çalışmada sadece bilgi verme bakımından dış göçlere örnek olarak, mübadele göçleri, işçi göçleri ve beyin göçleri şeklinde genel bir sınıflandırma yapılmıştır.

2.3.2.1.Mübadele Göçleri

Ülkelerin aralarında yaptığı anlaşma gereği bireysel olarak ya da toplu halde insanların karşılıklı olarak ülke değiştirmeleridir. Bu tip göçler, genellikle göç edenlerin istekleri dikkate alınmadan çoğunlukla siyasi kaygılarla yapılmaktadır. Örneğin Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan antlaşma Mübadele Göçlerine iyi bir örnek niteliğindedir. Bu mübadele antlaşmasıyla Anadolu'daki Rumların (İstanbul'daki Rumlar hariç) Yunanistan'a gitmeleri, Yunanistan'daki Türklerin de (Batı Trakya'daki Türkler hariç) Türkiye'ye gelmeleri sağlanmıştır.

2.3.2.2.İşçi Göçleri

İşçi göçleri, çalışmak maksadıyla bireysel ya da toplu olarak insanların bir yerden başka bir yere gitmesi anlamına gelmektedir. Bu göç tipi hem iç göç hem de dış göç şeklinde gerçekleşebilir.

Dış göç kategorisindeki işçi göçleri, II. Dünya Savaşı sırasında sanayileşmiş Avrupa Devletlerinin birçoğunun sanayilerini güçlendirmek için çoğunlukla Akdeniz ülkelerinden 1950'lerde başlayan bir olgudur (Abadan-Unat vd., tarih yok: 1). Bu süreçte Türkiye'den de Avrupa ülkelerine turist olarak gidip oralarda kendilerine iş bulup çalışanlar olmuştur. Türkiye'de bazı filmlere de konu olduğu şekliyle oralarda kaçak işçi konumunda çalışanlar zaman zaman birtakım kötü niyetli kişilerin istismarlarına maruz kalmışlardır. Türkiye ilgili ülkelerle yaptığı anlaşmalar çerçevesinde daha önce kaçak işçi olarak yurt dışında çalışanların, tekrar yurda dönüp iş ve işçi bulma kurumuna kayıtlarını sağlayarak resmi yollardan tekrar Avrupa ülkelerine giderek çalışmaları sağlanmıştır.

1961 yılında Türk-Alman işçi devşirimi antlaşması imzalanmış ve böylece Türkler kitlesel olarak Almanya'ya işçi olarak gitmeye başlamışlardır (Abadan-Unat vd., tarih yok: 28-29). Ancak şunu da ilave etmek gerekir ki, Türkiye'den Almanya'ya giden birinci kuşak işçiler genellikle kırsal kesimlerden işsiz ve eğitimsiz kişilerdendi. Avrupa halkları Türkleri bu insanlar aracılığıyla maalesef daha çok da olumsuz olarak tanımışlardır. Her ne kadar ikinci ve üçüncü kuşaklar arasından eğitim düzeyi yüksek sermaye sahibi insanların sayısı çoğalmış olsa da Avrupa halkları üzerindeki olumsuz intibanın hala devam ettiği söylenebilir.

2.3.2.3.Beyin Göçleri

Eğitimli kişilerin bir yerden başka bir yere göç etmesi şeklinde tanımlanabilir. Beyin göçü, hem ülke içinde hem de ülkeler arasında gerçekleşebilecek bir olgudur. Ülkeler arasındaki beyin

göçü büyük çoğunlukla gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere yöneliktir. Bu durum, gelişmiş ülkenin gelişmişliğinin daha da perçinleşmesine sebep olurken, gelişmekte olan ülkelerin de nispeten daha da geri kalmalarına neden olmaktadır (Kaya, 2003: 1).

Beyin göçüne neden olan etmenler kısaca değerlendirilecek olursa, az gelişmiş ülkelerde iş imkanlarının kısıtlı olması ve eğitimli insanların kendi eğitim alanlarıyla ilgili iş bulamamaları, eğitim alanlarıyla ilgili iş bulunsa bile bulunan işin tatmin edici bir gelirinin olmaması, eğitim alanıyla ilgili araştırma imkanlarının kısıtlı olması, toplumda eğitimli insanların yeterince takdir edilmemeleri, bireylerin uzmanlık alanlarıyla ilgili kendilerini geliştirebilmeleri için ülkede yeterli imkanların olmayışı, gelişmiş ülkelerde yaşama merakı, daha yüksek standartta yaşama arzusu gibi nedenler sıralanabilir.

2.4.Göçün Kentlerde Neden Olduğu Sorunlar ve Bu Sorunların Çözümüne Yönelik Bazı Öneriler

Göçün kentlerde ortaya çıkardığı sorunları, sosyal ve kültürel, ekonomik ve hukuki alanda ortaya çıkan sorunlar halinde sınıflandırarak irdelemek mümkündür. İnsanların sosyal ve kültürel olarak farklı toplumlarla bütünleşmeleri, fiziksel anlamda yer değiştirmeleri kadar kolay değildir. İnsanlar hangi türden göç olursa olsun bir yerden başka bir yere gittiklerinde kendi kültürel değerlerini de beraberlerinde götürmektedirler. Çoğunlukla öz kültürel değerler ile göç edilen yerin kültürel değerleri arasında bir uyumsuzluk ve kültürel çatışma söz konusu olmaktadır. Ayrıca, büyük kentlerde oluşturulan hemşehri dernekleri benzeri oluşumlar da kişilerin göç ettikleri kentlere uyumlarında çoğunlukla bir engel teşkil etmektedir. Bu durum, kent sakinleri ile göçle gelenler arasında bütünleşme ve uyumun aksine giderek bir yabancılaşmaya neden olmaktadır. Böylece kente yeni gelenler, fiziksel olarak da kent sakinlerinden ayrılmakta ve bazı suçlara da daha kolay bir şekilde iştirak edebilmektedirler.

Göçle birlikte kentlerde ortaya çıkan sorunlardan bir diğeri de ekonomik sorunlardır. Göçle kente gelenler genellikle eğitim düzeyleri düşük insanlardır. Dolayısıyla bunlar, ya iş bulamamakta ya da düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Gelirlerinin düşük olması yukarıda da ifade edildiği gibi, her geçen gün kent sakinlerinin keskin hatlarla birbirlerinden ayrılmalarına ve yabancılaşmalarına neden olmaktadır. Yaşam alanlarından, eğlence yerlerine, tüketim alışkanlıklarından davranışlarına kadar birbirlerine yabancılaşan aynı kent sakinleri arasında doğal olarak birçok uyuşmazlık baş göstermektedir.

Göçle birlikte ortaya çıkan sorunlardan biri de hukuki sorunlardır. Kente gelenlerin kentte barınmaları için işgal ettikleri gecekondu mahalleleri, kentsel yaşamda uymaları gereken kuralları benimseyememeleri, hayatlarını kazanmaları için iş hayatında uymaları gereken kurallara uyma konusunda gösterdikleri dirençler, hızlı göçle birlikte kentlerde ortaya çıkan altyapı sorunları gibi hususlar özellikle kente göç edenlerin kentlerde karşı karşıya kaldıkları hukuki problemler arasındadır.

Bunların dışında kentsel dönüşüm öncesi gecekondu bölgelerinde adeta bir köy hayatı yaşayan insanların kentsel dönüşüm sonrası yüksek katlı binalara uyum sağlayamamaları, bu binaları kendi kültürel değerlerine uydurmaya çalışmaları kentsel yaşamda bazı sorunları beraberinde getirmektedir (TRA2'de Göç Olgusu, 2012: 19).

Bütün bunların çözümü için insanların kendi yaşam alanlarında kendilerini mutlu hissedecekleri imkanların sağlanarak her şeyden önce göç etmelerinin önüne geçilmesi gerekir. Ancak göç, insanlara nasıl imkan tanınırsa tanınsın tarihsel bir gerçek olarak kaçınılmaz bir olgudur. Dolayısıyla göç edenlerin kente uyumunun sağlanması için, gerek kültürel ve sosyal alanda, gerek ekonomik alanda gerekse hukuki alanda sorunların çıkmaması, çıkınca da çözümü

hususlarında gerekli yardımın yapılması gerekir. Aksi takdirde insanlar sorunlarını bir şekilde kendileri çözmeye çalışacak ve bu durum daha başka sorunları beraberinde getirecektir.

TRA2 bölgesine yönelik, (SERKA -Serhat Kalkınma Ajansı- hizmet alanı Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerini içine alan ajans) kamu çalışanları üzerinde yapılan bir çalışmada, kamu çalışanlarının bu bölgeden göç etmelerinin nedenleri ve çözüm önerileri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Çaha, Tutar, ty.:146-150):

-Çalışmada, kamu çalışanlarının bölgede uzun süre kalmalarını sağlamak için çalışanları teşvik edici ilave ücret verilmesi öngörülmektedir.

-Kamu çalışanlarının bölgeden gitme nedenlerinden biri olarak barınmada ortaya çıkan güçlükler gösterilmektedir. Bu sorunun çözümü için çalışanlara, lojman, misafirhane veya kira desteği gibi uygulamaların yapılması gerekmektedir.

-Bölgeden göçün nedenlerinden biri de kültürel, sanatsal ve sosyal imkanların yetersizliğidir. Bu sorunun çözümüne ilişkin olarak, özel sektörün desteklenmesi, bu mümkün olmazsa kamunun bu sorunun çözümüne ilişkin öncülük etmesi gerekir.

-Bölge insanı sağlık imkanlarının yetersizliğinden bu hizmeti almak için başka büyük kentlere gitmek zorunda kalmaktadırlar. Kars Kafkas Üniversitesi Tıp Fakültesinin ve diğer devlet hastanelerinin gerek personel, gerekse teknik imkanlar bakımından iyileştirilmeleri gerekir.

-Bölgeden göçe neden olan hususlardan biri de eğitim imkanlarının kısıtlılığıdır. Gerek öğretmen ve akademisyen gerekse altyapı imkanları bakımından bölgedeki eksikliğin giderilmesi için gereken önlemlerin alınması gerekir. Örneğin devlet, özellikle büyük kentlere yeni kamu üniversiteleri açmak yerine bu bölgelerdeki üniversitelerin gelişmesine gereken katkıyı sağlamalıdır.

-Bölgeden göçe neden olan olgulardan biri de ulaşımdır. Özellikle hava ulaşımına ilişkin birtakım teşviklerle kamuya ait hava kuruluşları yanında özel firmaların da bölgeye gelmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca raylı sistemin bir an önce faaliyete geçirilerek yurt içinde ve yurt dışına bu yolla bağlantılar kurulmalı, bölgedeki canlılık artırılmalıdır.

-Bölgedeki eksikliklerden biri de alışveriş merkezlerinin olmayışıdır. Bu manada bölgeye yatırım yapacak firmalara, vergi muafiyeti, arsa temini gibi yollarla ilgili tesislerin kurulması sağlanmalıdır.

-Bölgedeki eksikliklerden biri de park, bahçe, piknik alanı gibi sosyal ortamların eksikliğidir. Bu hususta özellikle belediyeler gerekli ortamları ya kendileri yapmalı ya da özel kesim aracılığıyla bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik önlem almaları gerekir.

3.Kars 29 Ekim Mahallesi Örneği

Diğer birçok kentte olduğu gibi Kars'ta da gecekondu bölgelerine yönelik kentsel dönüşüm programları geçmişte uygulanmış, kentsel dönüşüm uygulamaları Kars'ta hala da devam etmektedir. Kars'ın Kaleiçi, Sukapı ve Bayrampaşa Mahallelerinin kentsel dönüşüm kapsamında TOKİ tarafından inşa edilen ve 29 Ekim Mahallesi olarak adlandırılan yeni bir mahalleye taşınması düşünülmüş ve bu program bağlamında yeni binalar inşa edilmiştir.

Hangi mahalleden ne kadar nüfusun 29 Ekim Mahallesine gittiğine ilişkin, Kars Nüfus Müdürlüğü ve ilgili muhtarlıklar aracılığıyla resmi verilere ulaşılmak istenilmiş ancak resmi kaynaklardan bu verilere ulaşılması mümkün olmamıştır. Mahalle sakinlerinin verdiği bilgilere göre söz konusu üç mahallenin yaklaşık yarısı 29 Ekim Mahallesine taşınmamıştır. Mahallede yaşayanlar bunun sebeplerini şu şekilde sıralamışlardır:

İlk olarak, 29 Ekim Mahallesi, Kars'ın yaklaşık 6 km dışarısındadır. Kars'ta çalışanlar her gün toplu taşıma ya da kendi araçlarıyla şehir merkezine gidip gelmek durumunda kalmışlardır. Bu durum ilgililere karşılamaları zor olan bir külfet yüklemiştir. Çözüm olarak mahalle sakinlerinin bir kısmı, kendi evlerini satarak ya da kiraya vererek şehir merkezinde kirada oturmuşlar ya da yeni bir ev satın alma gayretine girmişler veya **başka şehirlere göç etmişlerdir.**

İkinci olarak, kentsel dönüşüm öncesi ilgili mahallelerde yaşayanlar hayvancılıkla uğraşmaktaydılar. Kentsel dönüşümle oluşturulan yerleşim yerlerinde hayvancılık yapma imkanı yoktur. Dolayısıyla hayvancılık dışında başka imkanları olmayanlar Kars'ın köylerine ya da zaten kamulaştırma neticesinde biraz da fazla para almışken başka **büyük şehirlere göç etmişlerdir.**

Kentsel dönüşüm programlarının amacının, gecekondu bölgelerinde yaşayan insanların daha sağlıklı ve müreffeh bir hayat sürmelerini sağlamak olduğu söylenebilir. Ancak uygulamada kentlerin kültürel dokuları, bölgede yaşayan halkın örf, adet, gelenek ve görenekleri, geçim kaynakları dikkate alınmadan aynı programın (arsa üzerine çok katlı binaların yapılması) her yerde aynı şekilde uygulanması çoğunlukla kentsel dönüşümün amacına hizmet etmemektedir.

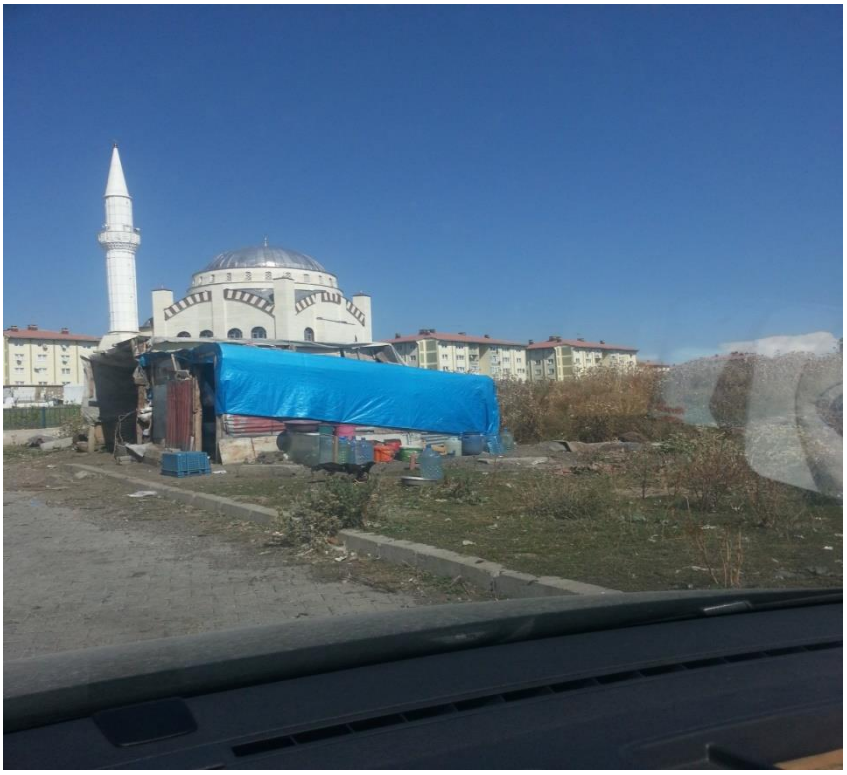
Nitekim yukarıda da ifade edildiği şekliyle Kars'taki Kentsel dönüşüm uygulaması zaten göç veren bir il olan Kars'taki göçün hızlanmasına vesile olmuş, adeta bölgede yaşayan insanlar göçe teşvik edilmiş, göç hususunda işleri daha da kolaylaştırılmış, bazıları için de göç bu uygulama sonrasında kaçınılmaz olmuştur.

Kentte yaşayanların geleneksel ve kültürel değerleri dikkate alınmadan uygulanan kentsel dönüşüm programları sadece göçü tetiklememekte aynı zamanda kentin yeniden çarpık hale gelmesine de vesile olmaktadır.

Kars'ta kentsel dönüşüme tabi mahalleler büyük çoğunlukla tek katlı yapılardır. Yani o bölgelerde yaşayan insanlar daha önce çok katlı binalarda yaşamamışlardır. Onların aynı zamanda hayvanları için ahırları, kendilerine ait de bahçeleri vardır. Bu bağlamda hayvanlarını ahırlarında beslerken bahçelerinde de çeşitli ihtiyaçlarını gidermektedirler. Kentsel dönüşümle bu imkanları ellerinden alınan insanlar, bir yandan geçim sıkıntısı diğer yandan da geleneksel anlamda daha önce yaptıkları birçok faaliyeti yapamadıklarından bunlardan vazgeçmek yerine, bu faaliyetlerini gerçekleştirmek için kendilerince çeşitli çözüm yolları oluşturmuşlardır.

Örneğin, hayvancılıktan başka geçim kaynağı olmayanlar kentsel dönüşüm sonrası yaşamak zorunda oldukları apartmanlarının mümkün olan en yakınına yeni gecekondu ahırlar inşa etmişlerdir. Bu yeni durum, bir yandan yeni gecekondu yerlerini beraberinde getirirken, diğer yandan da kentsel dönüşüm sonrası oluşturulan modern anlamdaki yapıların yanı başında öncekinden daha tehlikeli, daha sağlıksız alanların oluşumuna neden olmuştur. Aşağıda 29 Ekim Mahallesinin hemen bitişiğinde oluşturulmuş olan ahır örnekleri görülmektedir.

Şekil I: 29 Ekim Mahallesinden Bir Cami ve Gecekondu

Kentsel dönüşüm sonrasında mahallede yapılmış olan modern bir cami ve hemen bitişiğinde yapılmış olan hayvan barınağı

Şekil II: 29 Ekim Mahallesi Apartman ve Ahır

Kentsel dönüşümle gerçekleştirilen modern apartmanlar ve hemen karşısında hayvan barınakları.

Şekil III: 29 Ekim Mahallesi Gecekondu

29 Ekim Mahallesinde Kentsel dönüşümle gerçekleştirilen apartmanların karşısında oluşturulan gecekondular.

Kentin kültürel dokusu düşünülmeden gerçekleştirilen kentsel dönüşümün Kars'taki olumsuz örneklerinden biri de Kars halkının kış öncesi kendileri için yaptıkları "erişte" (bir tür el yapması makarna) yapımında ortaya çıkan manzaralardır. Kars'ta halk genellikle kış öncesi erişte yapmaktadır. Bu işlem komşular arasında bir imece anlayışı çerçevesinde gerçekleştirilir. Birkaç komşu bir araya gelerek hamurlarını hazırlarlar. Sofralarda kesme işlemi tamamlandıktan sonra ipler üzerine asılarak kurutulur ve daha sonra fırınlanarak kış için saklanır. Gecekonduda bu faaliyetler genellikle herhangi bir komşunun bahçesinde yapılır. Oysa kentsel dönüşümle bahçeleri olmayan ve apartmanda yaşayan insanlar bu alışkanlıklarından vazgeçmek yerine, buna kendilerince bir çözüm üreterek, zaman zaman yolları kapatarak ve eskisinden belki de çok daha sağlıksız bir ortamda bu işlemi gerçekleştirmektedirler. Aşağıda bunun örneklerinden bir kaçına yer verilmiştir.

Şekil IV: Erişte Kurutma Alanı

Erişte (bir tür makarna benzeri yiyecek) yapmak amacıyla araç yoluna ip çekilerek sağlıksız ortamlarda hamurlar kurutulmakta.

Şekil V: Erişte Kurutma Alanı (Farklı Açıdan)

Şekil VI: Erişte Kurutma Alanı (Farklı Açıdan)

Yukarıdaki örnekleri çoğaltmak mümkündür. Kars için ifade edilen bu örnekler diğer iller için muhtemelen benzer ya da daha farklı sorunlar doğurmaktadır. Bu örnekler, kentsel dönüşümle amaçlanan değil daha farklı sonuçların ortaya çıktığını göstermektedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarında, amaçlanandan da büyük sosyal, kültürel ve hukuki sorunların çıkmaması için öncelikle kentsel dönüşüm uygulamasının yapılacağı kentin ve orada yaşayan halkın sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı incelenmeli, bu doğrultuda mümkün olan kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde daha başka belki çözümü imkansız yeni sorunlara yol açılmış olabilir.

BİTİRİRKEN

Kentin imar planına uymayan, ruhsatsız alanların yıkılıp yerine planlara uygun toplu yerleşim alanlarının oluşturulması şeklinde tanımlanabilecek olan kentsel dönüşüm, bir kentin yenilenmesi, yeniden oluşumu, soylulaştırılması/ıslah edilmesi gibi çeşitli anlamlara gelmektedir.

Kentsel dönüşümün nedenleri arasında, kentin eskiyen binalarının yıkılarak yerine yenilerinin yapılması, yeni bir kent oluşturulması veya tarihi değeri olan mekanların ıslahı gibi çeşitli nedenler sayılabilir. Bunlara ilaveten kentte yeni yerleşim yerlerinin açılması, yeni cadde ve sokak yapımı ya da genişletilmesi, değişen toplumsal koşullar nedeniyle kentte park bahçe gibi topluma yönelik yeni alanların açılması da kentsel dönüşümün nedenleri olarak sıralanabilir.

Türkiye'de halkın daha sağlıklı bir ortamda yaşamasını gerektirecek ortamların sağlaması devletin Anayasal görevleri arasındadır. Halkın daha sağlıklı ortamlarda yaşamlarını sürdürmek

amacıyla gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları, zaman zaman bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan bir tanesi ve belki de en önemlisi göç olgusudur. Kentin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı hesap edilmeden uygulanan kentsel dönüşüm programları, beklenenin aksine göçü tetiklemekte, bazen de zorunlu hale getirebilmektedir.

Çalışma için örnek olarak seçilmiş olan Kars 29 Ekim Mahallesindeki uygulama bu iddiayı açıkça desteklemektedir. Kars'ta, Kaleiçi, Sukapı ve Bayrampaşa Mahallelerine yönelik uygulanan kentsel dönüşüm uygulamasında, elde edilen bilgilere göre, mahalle sakinlerinin yarısına yakını dönüşüm sonrası mahallelerine gitmemişlerdir. Bunların yine yarısından fazlası Kars'tan başka şehirlere göç etmişlerdir.

Söz konusu göçün nedenleri arasında; Mahalle sakinlerinin ekonomik durumlarının düşünülmemiş olması gösterilebilir. Şöyle ki, Kars'ta söz konusu mahallelerde yaşayanlar gelelikle çiftçilikle uğraşmaktaydılar. Kentsel dönüşümle bu imkanları ellerinden alınan insanlar için adeta göçten başka bir seçenek kalmamıştır.

Göç imkanı bulamayan mahalle sakinlerinin bir kısmı da kentsel dönüşümle yapılan binaların hemen yakınına yeni ama beklide eskisinden daha sağlıksız gecekondu ahırlar inşa etme yoluna gitmişlerdir.

Bir diğer önemli husus da kentsel dönüşümde kültürel değerlerin göz ardı edilmesidir. Bu durum, hem kent için hem de bizzat insanların kendileri için daha sağlıksız ve daha kötü bir ortamların oluşmasını beraberinde adeta davet ettiği söylenebilir.

Bütün bunlar göstermektedir ki, kentsel dönüşüm aslında amaç bakımından bireylerin daha sağlıklı ve güvende yaşamaları için olumlu bir uygulama olmakla beraber, kentsel dönüşüm uygulamalarında kentin ekonomik ve kültürel değerleri göz önünde tutulmadan yapılan uygulamalar (iyi niyetli de olsa) zaman zaman başta göç olgusu olmak üzere eskisinden daha kötü sonuçlar doğurabilmektedir.

KAYNAKÇA

ABANDAN-UNAT, Nermin, Ruşen KELEŞ, Rinus PENNİNX, Herman Van RENSELAAR, Leo Van VELZEN, Leyla YENİSEY (t.y.), ***Göç ve Gelişme***, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara.

ARSENAULT, Natalie, Christopher Rose, Allegra Azulay, Terry Giles, Rachel Meyer, ve Jordan Phillips; (2011), ***Understanding Migration, Cirriculun Resources fort he Classroom***, Revised Edition, Texas University.

ÇAHA, Ömer, Hüseyin TUTAR (tarih yok.) ***TRA2 Bölgesinde Yoğun Kamu Çalışanı Göçü Sorunlar ve Çözüm Önerileri,*** Portakal Basım Matbaacılık, İstanbul.

Genel Türkçe Sözlük (TDK), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5218d540b31267.59780065, Erişim Tarihi, 23.Ağustos 2013.

GENÇ, Neval (2009), "Kent Yenileme ve Yerel Yönetimler: Kamu Yönetimi Perspektifi", Ed.M. Akif ÇUKURÇAYIR ve Ayşe TEKEL, ***Yerel ve Kentsel Politikalar,*** Çizgi Kitabevi, Konya, s.413-462.

GİDDENS, Anthony; (2008), ***Sosyoloji,*** (çev: Cemal Güzel), Kırmızı Yayınları, İstanbul.

GÜL, Hüseyin, Nevzat TAŞDAN, Hakan M. KİRİŞ (2008), "Kentsel Büyüme Yönetimi ve Isparta'da Komşu (Mücavir) Alan Uygulaması", Editörler, Fatma Neval GENÇ, Abdullah

YILMAZ, Hüseyin ÖZGÜR, ***Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler,*** Gazi Kitabevi, Ankara, s.355-376.

GÜMÜŞ, Nevzat, Ali İlhan, Ali Ekber Gülersoy (2013), "Bir Tersine Göç Örneği: Köprücük Köyü (Varto-Muş)", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,** ISSN: 1308-2140, Volume 8/6 Spring 2013, DOI Number : http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies, p.233-261, Ankara-Turkey. http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1105781595_16G%C3%BCm%C3%BC%C5%9FNevzat-vd-sos-233-261.pdf, Erişim Tarihi, 24.03.2014.

GÜREŞÇİ, Ertuğrul (2011), "Türkiye'de Köyden Kente Göç ve Düşündürdükleri", ***Sosyo Ekonomi,*** Özel Sayı, s.125-135, http://www.sosyoekonomi.hacettepe.edu.tr/11MI07.pdf, Erişim Tarihi 24.08.2013.

KAYA, Muammer (2003), "Beyin Göçü Erozyonu", ***Üniversite ve Toplum,*** Sayı 9, s. 1-4.

KAYGALAK, Sevilay (2009), ***Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme,*** Dipnot Yayınları, Ankara.

KOÇAK, Yüksel (2014), **Özelleştirme Uygulamalarında Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Uluslar arası Tahkim ve Türk Hukuku Açısından Uygulanabilirliği**, Siyasal Kitabevi, Ankara.

KOÇAK, Yüksel, Elvan TERZİ (2012), "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", ***Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*** Cilt 3, Sayı 3, Yıl 2012, s.163-184.

LUCAS, Roberet E.B. (2007), Electronic ***Journal of Acricultural and Development Economics,*** Agricultural Development Economic Division, Vol. 4, No.1, 2007, pp.99-122.

NOLAN, Adrian and Jessica Smith (2010), ***A Glossary of Regeneration & Local Economic Development,*** 7th edition, Published by the Centre for Local Economic Strategies, Express Networks, 1 George Leigh Street, Manchester, M4 5DL , http://www.gloucesterpartnership.org.uk/Docs /Glossary%20(web).pdf, Erişim Tarihi, 23. Ağustos 2013.

ÖZER, İnan (2004), ***Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme,*** Ekin Kitabevi, Bursa.

ÖZYAKIŞIR, Deniz; (2013), ***Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama***, Nobel Yayınları, Ankara.

PARLAK, Bekir (2011), ***Kamu Yönetimi Sözlüğü***, MKM Yayıncılık, BURSA.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (1995), ***Türkçe Sözlük,*** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

SİNGH, Jayant, Hansraj YADAV ve Florentin SMARANDACHE; (2008), "Structural Dynamics of Various Causes of Migration in Jaipur," http://arxiv.org/abs/0804.0919, pp:1-22, (27.11.2013).

ŞİŞMAN, Aziz., D. KİBAROĞLU (2009), ***TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı 11-15 Mayıs 2009 Ankara,*** http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/ 0e6be4ce76ccfa7_ek.pdf, Erişim Tarihi 25.08.2013.

THORNS, David C. (2004), ***Kentlerin Dönüşümü, Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam,*** Çev. Esra Nal, Hasan Nal, Global Yayın Ajansı, İstanbul.

TRA2'de Göç Olgusu: Sebep ve Sonuçlar Bağlamında Analitik Bir Araştırma (2012), Proje Koordinatörü, Hüsnü Kapu, Proje Ekibi, Adem Karakaş, Alpaslan Yüce, Aykut Aykutalp, Deniz Özyakışır, Sebehattin Yıldız, Tuncer Utkan, Zeki Uyanık, Hüseyin Tutar, T.C. Serhat Kalkınma Ajansı, Öncü Basımevi, Ankara.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, ttp://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.521e4b59b6ca15.65945906, Erişim Tarihi, 25.08.2013.